

УДК 811.111'371'367

ПАРАДИГМА ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНИХ МОДИФІКАЦІЙ У СИНТАКСИЧНІЙ СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Рудоман О.А., к. філол. н., доцент

*Хмельницький національний університет,
вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, Україна*

oarudoman@gmail.com

У статті побудовано субпарадигму основних структурних модифікацій емоційно-експресивного мовлення. На основі виокремлених ознак ядерного речення та вивчених варіантів їхніх деформацій визначено експлікативні та імплікативні експресивні синтаксичні структури.

Ключові слова: парадигма, ядерне речення, експлікативні структури, імплікативні структури.

ПАРАДИГМА ЭМОЦИОНАЛЬНО-ЭКСПРЕССИВНЫХ МОДИФИКАЦИЙ В СИНТАКСИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Рудоман О.А.

*Хмельницкий национальный университет,
ул. Институтская, 11, г. Хмельницкий, Украина*

В статье построена субпарадигма основных структурных модификаций эмоционально-экспрессивной речи. На основе выделенных признаков ядерного предложения и изученных вариантов их деформации выделены эксплекативные и имплекативные экспрессивные синтаксические структуры.

Ключевые слова: парадигма, ядерное предложение, эксплекативные конструкции, имплекативные конструкции.

THE PARADIGM OF EMOTIONAL AND EXPRESSIVE MODIFICATIONS IN THE SYNTACTICAL SYSTEM OF THE MODERN ENGLISH LANGUAGE

Rudoman O.A.

*Khmelnytskyi National University,
Instytutska Str., 11, Khmelnytskyi, Ukraine*

The ability of a language to be the means of expressing emotions is a main its peculiarity. The distinguishing of explicative and implicative forms is done on the basis of proper language features comparing them with the features of neutral language units. "A nuclear sentence" distinguished by M. Ya. Bloh is considered to be such a unit having the following characteristics: 1) positional minimum reflecting only obligatory syntactical positions; 2) valent subclasses of a verb as a personal verb is an organizational center of a sentence; 3) strictly recorded positions consecution – subject, predicate, object and adverbial modifier; 4) maximum communicative independence of a structure; 5) stylistically neutral structure. To study the ways of these features alterations makes it possible to define explicative and implicative forms and make a subparadigm of main emotional and expressive speech structure modifications.

According to the first feature the modification of "a nuclear sentence" is made introducing "odd" components (repetitions, addressing, some anaptyctic components) judging from the structure of "a nuclear sentence". They all extend the positional minimum of a nuclear sentence, being the tendency of explication. Here the modification "repetition", including the repetition of words, word-combinations, and whole sentences, and the modification "odd components", including the usage of emotional appeal components, explicatives, and anaptyctic segments.

According to the second feature the modification of a nuclear sentence deals with the personal verb form elimination. Thus, the constructions structurally incomplete has been distinguished as the modification "elipsis".

According to the third feature the modification of "a nuclear sentence" deals with a deviation of sentence parts position. Those are the constructions characterized by information focus shift (usually it's inversion), and structures where the sentence parts position doesn't correspond the words position of this communicative sentence type (usually it's an interrogative-exclamatory sentence and an interrogative-affirmative sentence). Thus, the modification "inversion" and the modification "transposition" has been distinguished.

The modification according to the fourth feature – maximum structure communicative independence – can reflect both tendencies – explicative and implicative, correspondingly distinguishing the modification “explanation constructions” and “potential syntactical unity split”

According to the fifth feature the modification “isolated components” has been distinguished, dealing with the usage of communicatively isolated potentially connected sentences introduced by subordinate conjunction which connects the parts of a subordinate clause in neural speech. This conjunction often keeping its function, such constructions can be considered as grammatically dependent structures used in syntactical isolation.

Thus, the paradigm of emotional speech is the classification consisting of eight modifications which appear during nuclear sentence feature deformation. Distinguished modifications differ in implicative and explicative properties.

Key words: paradigm, a nuclear sentence, explication structures, implication structures.

Однією з фундаментальних особливостей мови є здатність бути засобом вираження емоцій. Вивчення мовних рівнів, на яких відбувається вербалізація емоційних значень, постає предметом вивчення в сучасних дослідженнях. Емоційність можна виразити уже на фонетичному й лексичному рівнях. Не випадково за необхідності показати емоційно-експресивну функцію мови зазвичай звертаються до правил фонетики (особливо інтонації) та лексики. Проте емоційність також може бути пов'язана з конструктивно-синтаксичними особливостями тексту. Тому проблему створення такої парадигматичної класифікації, яка б встановила кореляцію між предикативними категоріями емоційної оцінки та їхніми структурними експонентами вважаємо актуальною.

Об'єктом дослідження є синтаксичні конструкції емоційного мовлення.

Предметом дослідження виступають компоненти структурної парадигми форм емоційного мовлення.

Мета статті полягає у створенні класифікаційного ряду модифікацій, що виникають при деформаціях ознак ядерного речення в емоційному мовленні.

На етапі розробки класифікації – етапі побудови ієрархічного рівня парадигми емоційного мовлення – градація експлікативних й імплікативних форм здійснюється на основі власне мовних ознак шляхом їхнього зіставлення з ознаками одиниць нейтрального мовлення.

Такою одиницею може виступати виокремлене М. Я. Блохом “ядерне речення”, якому притаманні: 1) позиційний мінімум, що відбиває лише обов'язкові синтаксичні позиції; 2) валентні підкласи дієслова, оскільки особове дієслово – це організаційний центр речення; 3) чітко фіксований порядок позицій від підмета через особове дієслово до предикатива, додатка й обставини; 4) максимальна комунікативна незалежність структури; 5) стилістично нейтральна структура, що відповідає чистому типу “інтелектуального”, “розсудливого мовлення” [1, с.100].

Як бачимо, остання ознака підкреслює нульове синтаксичне предикативне навантаження ядерного речення за субкатегорією “емоційність” і належність чотирьох перерахованих диференційних ознак до нейтрального мовлення. Вивчення варіантів деформації цих ознак дозволяє виявити експлікативні й імплікативні форми й побудувати субпарадигму основних структурних модифікацій емоційно-експресивного мовлення.

За першою ознакою – обмеженням складу позиційним мінімумом, що відбиває лише обов'язкові синтаксичні позиції, – модифікація ядерного речення може здійснюватися введенням “зайвих” за структурою ядерного речення компонентів: повторів (*I'm – I'm overjoyed to see how you made the grade, Bernard, overjoyed*), звертань (*You devil*), експлетивів (*What the hell do you mean*), деяких вставних компонентів (*by Jove*). Виходячи за межі синтаксису нейтрального мовлення, розширення позиційного мінімуму ядерного речення виступає проявом експлікативної тенденції в реалізації значення.

Однак варто зазначити, що статус названих компонентів різний. Експлікативна специфіка повторів визначається повторною (багаторазовою) реалізацією компонентів речення або всього речення загалом, які з погляду узусу необов'язкові, надлишкові для виконання безпосередньої комунікативної мети висловлювання: *Henry (wildly). All my life everybody's been crossing me – everybody, everything, all of you.* [18, p.103].

Емоційно марковані звертання, вигуки, експлетиви, специфічні вставні компоненти – це нові, додаткові компоненти у структурі ядерного речення, що виражають емоційну оцінку ситуації, власного висловлювання, відношення до співрозмовника та ін.:

(1) *D a v e y* (shrinking back with horror). *God with you, you poor woman, for I dare not!* [9, p. 90].

(2) *M i c h a e l* (almost in a state of collapse). *Aw, we're done for!* [13, p. 144].

(3) **C O N S T A N T** (savagely). *What th' hell does she want to go all whimpering and shaking for when she hears a car!* [14, p. 76].

(4) *V i f f* (with rising agitation). *...This farm I work on, it's spring there now, see?* [11, p.22]

Тому ці експлікативні різновиди будемо розглядати як самостійні модифікації ядерного речення – модифікація “повтор”, що включає повторення слів, словосполучень і цілих речень, і модифікація “надлишкові компоненти”, що включає вживання емоційних апелятивних компонентів, експлікативів і вставних сегментів.

За другою ознакою – валентні підкласи дієслова – модифікація ядерного речення полягає в елімінуванні форми особового дієслова. Характерна ознака еліптичних конструкцій – це відсутність підмета, присудка, підмета й частини присудка, обох головних членів речення і службових частин мови – артиклів, сполучників, прийменників, часток. Елімінування комунікативно незначущих елементів призводить до лематизації реалізованих компонентів речення, що для мовця визначається емоційною домінантою:

(1) *M u l l i g a n* (in a frightened whisper). *Near ran into him on the stairs.* [12, p. 129] => **I** near ran into him on the stairs.

(2) *M a r s d e n* (thinking frightenedly). *...who is she? ...not my Nina!..* [15, p. 91] => **She** is not my Nina.

(3) *W i l l y* (angrily). *When I was a boy – eighteen, nineteen – I was ready on the road.* [11, p. 80–81] => When I was a boy **of** eighteen, nineteen – I was ready on the road.

(4) *M i c h a e l* (angrily). *Die in th' last ditch? Us'll die in the' first one jumped into!* [13, p. 79] => **To** die in th' last ditch?

Отже, конструкції, структурна неповнота яких виявляється при їхньому зіставленні з основним компонентним складом ядерного речення, виокремлено в модифікацію “еліпсис”.

За третьою ознакою модифікація ядерного речення полягає в порушенні фіксованого порядку позицій “підмет – особове дієслово – предикатив, додаток, обставина”. Зміна притаманного для нейтральної структури порядку значеннєвих компонентів – зсув тематичних і рематичних компонентів – виникає внаслідок недооцінки мовцем закріплених форм передачі значення та експлікативною побудовою.

S e r a f i n a (panting for breath). *Outbursts of – you make me sick! Sick!*

Sick at my stomach you make me! [21, p. 39].

Окрім конструкцій, яким притаманний зсув інформаційного фокусу (зазвичай це інвертовані), інтерес представляють також структури, у яких порядок членів речення не відповідає розміщенню слів цього комунікативного типу речення. Йдеться про такі види

речень, як, наприклад, запитання, які не містять інверсії, питально-окличні й питально-розповідні речення:

(1) M u r i e l (impressed and horrified). *You went there?* [16, p. 102].

(2) K e l l e r (afraid of him, his deadly insistence). *What's the matter with you!* [10, p.273]

(3) M i s s P e t t i g r e w (starting to cry). *Don't I know that I look a fright going around in old Aunt Julia's clothes of thirty years ago.* [17, p. 124].

Визначити статус названих структур за розглянутої ознаки важко. По-перше, виокремлена ознака характерна лише для розповідних речень. По-друге, специфіка цих структур не може бути зведена до позиційних характеристик їхніх компонентів. Вивчення їхніх семантичних і функціональних особливостей показує, що їх можна віднести до особливої групи комунікативно транспонованих конструкцій [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8 та ін.].

Однак “ядерне речення <...> можна розглядати як певний тип нульового трансформу, який одержує ознаки заперечного значення за своїми функціями (тобто стає розповідним, стверджувальним, неемоційним тощо)” [1, с. 206]. Отже, ядерна модель може входити до трансформаційної системи не лише за формальними, але й функціональними граматичними ознаками.

З огляду на вище сказане, вважаємо за доцільне уточнити розглянуту ознаку: чітко фіксований порядок позицій компонентів речення в межах певного комунікативного типу. Крім того, до транспонованих конструкцій в емоційному мовленні можна віднести не лише згадані вище, але й невластиво-стверджувальні, невластиво-запитальні, невластиво-спонукальні, невластиво-заперечні та деякі інші види речень. Тобто варто доповнити цю ознаку формально-функціональною однозначністю граматичних значень (розповідного, запитального, спонукального, стверджувального, заперечного та ін.), закріплених у нейтральному мовленні за певним комунікативним типом.

Такий підхід не суперечить концепції М.Я. Блоха, оскільки “ <...> синтаксис у системі мови не лише не протиставляється семантиці, тому що певний розділ семантики виступає конститутивною частиною синтаксису: граматики та її синтаксис семантичні <...>. Саме ця семантичність синтаксису й дозволяє реченню виступати самостійною одиницею інформації в мовленні, оскільки форма або конструкція речення одержує свій постійний семантико-синтаксичний статус, який у процесі комунікації перетворюється на інформативний статус завдяки ситуативній актуалізації значень компонентів речення. В іншому випадку речення виступає для носія мови поєднанням слів, що передає інформацію про деяке ситуативне відношення дійсності, оформлене як мовленнєве повідомлення певного комунікативного спрямування відповідно до синтаксичних закономірностей мови” [2, с. 28].

Отже, конструкції з експлікативною організацією компонентів, які характеризуються зміною чіткого порядку компонентів речення, притаманного цьому комунікативного типу (без зміни його граматичного значення), виокремлені в модифікацію “інверсія”. Конструкції, у яких відбувається переосмислення узуально закріпленого значення, тобто “власне комунікативне значення стає супутнім, а комунікативне значення опозиційно-співставленого речення стає основним” [7, с. 116], включені до модифікації “транспозиція”. На відміну від інвертованих конструкцій, що характеризуються зсувом інформаційного фокусу усередині самого висловлення, у транспонованих конструкціях відбувається приписування використовуваній формі нової функції, що є проявом імплікативної тенденції.

Модифікація за четвертою ознакою ядерного речення – максимальна комунікативна незалежність структури – також може відбивати прояв обох тенденцій – експлікативної та імплікативної.

Експлікативну тенденцію можна реалізовувати подвійно: 1) шляхом розриву речення в потоці мовлення на синсемантичні відрізки, що одержують одночасно самостійний комунікативний статус; 2) шляхом побудови таких синсемантичних висловлень, у яких наступна частина уточнює, “розшифровує” значення першої.

Ілюстрацією першого випадку може служити такий приклад:

G u t m a n. Casanova, you have received a letter. Perhaps, it's the letter with the remittance check in it.

J a c q u e s (in a hoarse, exalted voice). Yes! It is! The letter! With the remittance check in it! [20, p. 224].

Експлікативна особливість відповідної репліки-відповіді полягає в тому, що висловлення, яке виступає одним поширеним реченням у вихідній репліці, розривається на декілька інтонаційно незалежних сегментів, які в результаті одержали комунікативний статус. Компоненти одночасно залишаються синсемантичними, залежними за формою й змістом. Надмірність полягає в неощадливій з погляду нейтрального синтаксису організації висловлення.

Ілюстрацією другого випадку служить такий приклад:

S i m o n S t i m s o n (with mounting violence, bitterly). That's what it was to be alive. To move about in a cloud of ignorance; to go up and down trampling on the feelings of those... of those about you. To spend and waste time as though you had a million years. To be always at the mercy of one self-centred passion, or another... [19, p. 68]

Як бачимо, експлікативний характер таких побудов проявляється подвійно. З одного боку, надмірність полягає в незвичайній організації висловлення, що складається з двох синсемантичних, невіддільних у значеннєвому плані конструкцій, кожна з яких одночасно має самостійний комунікативний статус. З іншого боку, експлікативність реалізованих форм проявляється в наявності в них надлишкових компонентів – значеннєвих корелятивів, що позначають ту ж саму дійсність. Названі відмінності розглянутих конструкцій дозволяють віднести їх до різних модифікацій – “розриви потенційного синтаксичного цілого” й “конструкції, що розшифровують”.

Поряд із названими трансформаціями експлікативного плану, модифікація цієї ознаки може відбуватися під впливом процесів, в основі яких лежить явище імплікації. Конструкції й елементарні одиниці – ізольовано вживані підрядні речення, потенційно сурядні речення, вставні компоненти, сполучники або сполучні слова, – які вважаються залежними в нейтральному мовленні, мовець може вживати з певною комунікативною метою, надаючи цим одиницям самостійного комунікативного статусу:

D a r r e l l (violently). And that wasn't all! [15, p. 165]

Отже, в емоційному мовленні дійсно використовуються лише комунікативно ізольовані потенційно поєднані речення, уведені сурядним сполучником, що поєднує частини складносурядного речення в нейтральному мовленні. Оскільки при цьому сполучник частково зберігає свою функцію, такі конструкції можна розглядати як граматично залежні структури, які використовуються в синтаксичній ізоляції.

Конструкції цього типу об’єднані в межах модифікації “ізольовані компоненти”. Випадки ізольованого вживання повністю переосмислених підрядних речень, що виражають специфічні значення (наприклад, заперечення), будуть розглянуті в модифікації “транспозиція”.

Отже, парадигма емоційного мовлення – це класифікаційний ряд, що складається з восьми модифікацій, які виникають при деформаціях ознак ядерного речення. Виокремлені

модифікації різняться формами прояву імплікативних і експлікативних властивостей. Експлікативні й імплікативні тенденції можуть зачіпати певні компоненти речення (слова, словосполучення, потенційні частини складних речень), а також структурно-семантичні характеристики умов їхнього об'єднання (злитність або розчленованість, функціональне значення конструкції та ін.).

Важливою рисою ряду субряду модифікацій є те, що він містить у собі можливість кількісної градації ознак розглянутих структур і дозволяє дати не тільки власне лінгвістичне, але й психологічне обґрунтування створених побудов, що особливо важливо для визначення особливостей семантики предикативної оцінки.

Складений класифікаційний ряд можна використати для побудови структурного складника загальної синтаксичної парадигми емоційного мовлення, хоча він, безумовно, і вимагає подальшої диференціації для встановлення кореляційних зв'язків між специфічними формами, що входять до складу кожної з модифікацій, і субкатегоріями в межах предикативної категорії “емоційність”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блох М. Я. Проблемы парадигматического синтаксиса: (на материале английского языка) : дис. ... докт. филол. наук / Блох М. Я. — М., 1976. — 444 с.
2. Блох М. Я. Теоретические основы грамматики / М. Я. Блох. — М. : Высшая школа, 2000. — 160 с.
3. Ильина Н. В. Структура и функционирование оценочных конструкций в современном английском языке : дис. ... канд. филол. наук / Ильина Н. В. — М., 1984. — 199 с.
4. Истомина Е. А. Взаимодействие синтаксико-семантических компонентов предложения: (На материале вопросительно-отрицательных предложений современного английского языка) : дис. ... канд. филол. наук / Истомина Е. А. — М., 1982. — 166 с.
5. Косарева В. А. Вопросительно-отрицательные предложения в современном английском языке : дис. ... канд. филол. наук / Косарева В. А. — Л., 1982. — 156 с.
6. Лисенкова Н. Н. Псевдовопросительные высказывания в английской разговорной речи : дис. ... канд. филол. наук / Лисенкова Н. Н. — Горький, 1989. — 160 с.
7. Рыбакова М. В. Эмоциональность в системе коммуникативных типов предложения: (На материале английского языка) : дис. ... канд. филол. наук / Рыбакова М. В. — М., 1985. — 167 с.
8. Янелюнайте С. С. Грамматические средства выражения эмотивности в тексте (современный немецкий язык) : дис. ... канд. филол. наук / Янелюнайте С. С. — М., 1985. — 174 с.
9. Hughes R. *The Man Bom to Be Hanged* // *Seven Short Plays for Reading or Acting*. — London : Pan Books, 1951. — P. 79–92.
10. Miller A. *All My Sons* // *Famous American Plays of the 1940s* / New York: The Laurel Drama Series, 1960. — P. 199–288.
11. Miller A. *Death of a Salesman*. — New York, 1964. — 139 p.
12. O'Casey S. *Bedtime Story* // *Collected Plays*. — London, 1951. — P. 225–258.
13. O'Casey S. *Cock-a-Doodle Dandy* // *Collected Plays*. — London, 1951. — P. 117–224.
14. O'Casey S. *Oak Leaves and Lavender* // *Collected Plays*. — London, 1951. — P. 1–116.

15. O'Neil E. *Strange Interlude // Three Plays*. — New York: Vintage Books, 1958. — P. 61–226.
16. O'Neill E. *Ah, Wilderness // Ah, Wilderness. The Hairy Ape. All God's Chillun Got Wings. The Emperor Jones. Desire Under the Elms*. — Penguin Books, 1971. — P. 13–134,
17. Robinson L. *Church Street // Seven Short Plays for Reading or Acting / London: Pan Books, 1951. — P. 93–134.*
18. Wilder Th. *The Skin of Our Teeth // Famous American Plays of the 1940s / New York: The Laurel Drama Series, 1960. — P. 23–112.*
19. Wilder Th. *The Wreck on the Five-Twenty-Five // The Best American Short Plays. 1994–1995 / New York–London, 1995. — P. 221–234.*
20. Williams T. *Camino Real // Three Plays.–New York: A New Directions Book, 1964. — P. 157–330.*
21. Williams T. *The Rose Tattoo // Three Plays.–New York: A New Directions Book, 1964. — P. 1–156.*

REFERENCES

1. Bloh, M. Ya (1976). “The problems of paradigmatical syntax (on the material of the English language)”, Thesis for Doct. Sc. (Phylology.), Moscow, Russia.
2. Bloh, M. Ya. (2000), *Teoreticheskie osnovy grammatiki [Theoretical fundamentals of grammar]*, Vysshaia shkola, Moscow, Russia.
3. Ilina, N. V. “The structure and functioning of evaluative structures in the modern English language”, Thesis for Cand. Sc. (Phylology), Moscow, Russia.
4. Istomina, E. A. “The interaction of syntactic and semantical sentence components (on the material of interrogative-negative sentences of the modern English language), Thesis for Cand. Sc. (Phylology), Moscow, Russia.
5. Kosareva, V. A. “Interrogative-negative sentences in the modern English language”, Thesis for Cand. Sc. (Phylology), Leningrad, Russia.
6. Lusenkova, N. N. “Pseudointerrogative utterances in the English speaking language”, Thesis for Cand. Sc. (Phylology), Gorkiy, Russia.
7. Rubakova, M. V. *Emotionality in the system of communicative sentence types (on the material of the English language)*, Thesis for Cand. Sc. (Phylology), Moscow, Russia.
8. Yanelunayte, S. S. “Grammatical means of expressing affectability in the text”, Thesis for Cand. Sc. (Phylology), Moscow, Russia.
9. Hughes, R. *The Man Bom to Be Hanged // Seven Short Plays for Reading or Acting*. — London: Pan Books, 1951. — P. 79–92.
10. Miller, A. *All My Sons // Famous American Plays of the 1940s / New York: The Laurel Drama Series, 1960. — P. 199–288.*
11. Miller, A. *Death of a Salesman*. — New York, 1964. — 139 p.
12. O'Casey, S. *Bedtime Story // Collected Plays*. — London, 1951. — P. 225–258.
13. O'Casey, S. *Cock-a-Doodle Dandy // Collected Plays*. — London, 1951. — P. 117–224.
14. O'Casey, S. *Oak Leaves and Lavender // Collected Plays*. — London, 1951. — P. 1–116.
15. O'Neil, E. *Strange Interlude // Three Plays*. — New York: Vintage Books, 1958. — P. 61 – 226.
16. O'Neil, E. *Ah, Wilderness // Ah, Wilderness. The Hairy Ape. All God's Chillun Got Wings. The Emperor Jones. Desire Under the Elms*. — Penguin Books, 1971. — P. 13–134.
17. Robinson, L. *Church Street // Seven Short Plays for Reading or Acting / London: Pan Books, 1951. — P. 93–134.*
18. Wilder, Th. *The Skin of Our Teeth // Famous American Plays of the 1940s / New York: The Laurel Drama Series, 1960. — P.23–112.*
19. Wilder, Th. *The Wreck on the Five-Twenty-Five // The Best American Short Plays. 1994–1995 / New York–London, 1995.– P. 221–234.*
20. Williams, T. *Camino Real // Three Plays*. — New York: A New Directions Book, 1964. — P. 157–330.
21. Williams, T. *The Rose Tattoo // Three Plays.–New York: A New Directions Book, 1964. — P. 1–156.*